

Момо Капор

БУДАЛЕ

Кад зрело размислим, читав живот ће ми проћи у чекању. Чекао сам најпре да се родим, па онда да порастем, да завршим ову, па ону школу, да одслужим војску, да се оженим, да добијем децу, па да деца одрасту, заврше школе и добију своју децу, а за све то време непрестано сам чекао да будале оду с власти.

Најпре сам чекао да оду они који су нас окупирали, па онда да оду они који су нас ослободили, а затим, да оду они који су нас ослободили ослободилаца... И таман кад помислим, ево, оде она будала, кад оно, на његово место долази нам нова будала још пунија енергије него она стара. Истина последњих година будале су се смењивале много брже него оне раније које су знале баш да заседну. Ипак, човек није мачка па да има девет живота и да сваки од њих потроши на владавину неке будале. Многи које сам познавао нису успели да дочекају ни смену оних будала за чије су владавине рођени и одрасли.

Истина, пре владавине будала, имали смо велику традицију, али шта смо ми према њој? Спискали смо све вредно што нам је остављено у наследство, баш као и син једног угледног домаћина из Требиња још пре оног, оног рата. Овде је, наиме, било толико ратова, да се увек морају рећи тачно пре ког рата се нешто догодило.

Живео, дакле, један угледан човек у херцеговачком граду Требињу, а био је високог раста, вишег од два метра, за главу виши од својих суграђана. Е, па тај човек, кад зађе у године, наручи да му се истеше јаворов штап од једног резбара у Мостару и овај му га направи, за тада велике паре. Штап је, наиме, био право чудо. На рукохвату су се налазили Милош Обилић и Карађорђе, Бели орлови и Девет Југовића, а сву ту дивоту опасивала је љута гуја. У Херцеговини, где су крстови једине скулптуре по гробљима, штап је био чувен од Требиња до Гаца и од Хума до Попова поља.

А тај домаћин имао је сина, који је, као што то често бива, био дежмекаст и ниска раста и највећи део свог живота завидео је оцу на његовом штапу, чекајући да овај умре, па да га наследи.

И, најзад, када сахрани оца, он изађе на требињску Пјацу са наслеђеним штапом, тим чудом од лепоте. Али, штап је био велик, а он мали, па је изгледало као да се штап наслања на свог новог власника, а не он на њега. Народ га је гледао и смешкао му се иза леђа, а он се жалио пријатељима да му је штап заиста превелик.

– Па подсјечи га, човјече! – саветовали га они.

– Подсјекао бих га ја – одговарао је – али ми жао ове љепоте око рукохвата!

– Па, подсјечи га с доње стране... - говорили му они којима се жалио.

– Што? Чудио се он. – Доље ми је таман, но ми је горе висок!

То је случај и са нама и нашом традицијом. У Херцеговини смо са њин раскинули одмах по ослобођењу 1945. године. Ево како је то било:

Од памтивека, у граду Билећи пазарни дан је био четвртком. По оближњим селима нико није говорио хоћемо ли на +пазарни дан у Билећу, него само „'оћемо ли у четвртак доље?“ Пазарни дан четвртком био је петсто година под Турцима, па онда под Аустријом,

па за време Краљевине Југославије, па док је трајала италијанска окупација, а онда немачка, да би се првог дана након ослобођења одлучило на највишем месту у општини да се раскине с традицијом и да се окрене нови лист. Председник општине, тако, одлучи да се најпре промени најтежа и најсудбоноснија ствар за нови поредак – да пазарни дан више не буде четвртком, што нас веже за феудалну и буржоаску традицију, него да буде петак, и тако би. На билећку пијацу изађе добошар Мехо, који је имао најјачи глас у читавом крају, и забубња по добошу, што је тада био једини херцеговачки Интернет:

– Туј и поћуј, народе – загрме кад се окупише људи. – Дош'о абер од народне власти, да ћетвртак није више у четвртак, него да је ћетвртак у пета, и да се тога свако мора строго придржавати!“

